

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה פרשת חקת - תשע"א גליון 111 שנה הטייט

כתב חידה

שם מדינתי על שם כחי,
ומלכותי לא בירושה מאבי.

פעמים רבות ניצחתי,
ומתוך שמחתי מפלתי.

נהגתי שלא באמת ואמונה,
כאותו המולך חודש בשנה.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תנכות: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזה בפרשה או בפרש"י

דבר תורה

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם. (במדבר כ' ב.)

בתפילה גשם אנו מתחננים לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שרק בידו נמצא מפתח הגשמים, שיחוש וירחם עלינו ויפתח לנו את אוצרו הטוב של 'אבורות גשמים', שיתן לנו מהם שפע רב, לברכה ולא לקללה, לחיים ולא למות, לשבע ולא לרדון, כאשר שש זכירות אנו מבקשים מהקב"ה שיזכור, את אברהם יצחק ויעקב, משה ואהרן ו"ב השבטים שתולדותיהם דמם נשפך בכל הדורות כמים למען קדושת השם, שבזכות זכירת מעשיהם הטובים והמיוחדים, בעבורם ה' לא ימנע מאתנו מים, ובצדקתם יחון אותנו במידה מרובה של מים.

בזכירה הרביעית אנו מבקשים ומתחננים בזכותו של משה, "זכור, משיי בתבת גמא מן המים, נמו דלה דלה והשקה צאן מים, סגולתך עת צמאו למים, על הסלע הקד, ויצאו מים. בצדקו חן חשרת מים", אנו מזכירים בה שלשה ענינים שבהם משה היה קשור למים, שמשוהו בתיבת גמא מהמים, ואף דלה מים לבנות מדין והשקה את צאנם, וכאשר ישראל צמאו למים הוא הכה על הסלע ויצאו מים רבים, והשקה את העדה ובעירם, כמפורש בתורה בפרשתנו (במדבר כ' ז' - א').

כל האומר תפילה זו, מיד עולה במחשבתו התמימה הגדולה, מה ראה הפייטן הזכיר כאן מעשה 'מי מריבה', שבזכותו יתן לנו ה' מים, כאשר מעשה זה נחשב לכאורה למשה, כסיבה לעונשו שלא נכנס לארץ ישראל, כפי שמפורש בפרשתנו.

עוד יש להבין, שבתפילה זו מצאנו שאצל חלק נאמר 'בצדקו' ואצל אחרים נאמר 'בעבורו', ומקובל לפרש, שאלו שמסרו נפשם על קידוש ה', נאמר עליהם 'בצדקו', אבל אלו שלא זכו להגיע לדרגה זו, נאמר עליהם 'בעבורו'. והנה שלשה נאמר עליהם 'בצדקו', יצחק, י"ב השבטים ומשה רבינו. ובשלמה אצל יצחק מצאנו מסירות נפש, וכפי שייסד הפייט, 'ושקת להורו לשקטו לשפוך דמו פמים', וכן אצל השבטים מצאנו שייסד כן, 'תולדותם נשפך דמם עליך פמים', אבל היכן מצאנו אצל משה שמסר נפשו על קידוש ה', שבעקבות כך נאמר עליו 'בצדקו'.

אלא ביאר המהר"ם שפירא זצ"ל מלובלין, בספרו 'אמרי דעת עה"ת', שהכאתו זו של משה על הסלע, היתה מעשה של מסירות נפש. שמשוה חשש, שמה כשידבר אל הסלע והסלע מיד יתן מימיו, יהיה בזה קטרוג גדול על ישראל, שאינם מקיימים מצוות בוראם, על יסוד מה שפרש"י (דברים ל"ב ז"א), "...ואילו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה, היה מתקדש של שמים, שהיו ישראל אומרים ומה הסלע הזה שאינו לשכר ולא לפורענות אם זהה או לו מתן שכר ואם חטא אינו לוקה, כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכך", ועל כן, שלא יהיה קטרוג חלילה על ישראל, מסר משה נפשו לעונש והכה את הסלע, וזה שאמר הפייטן, 'על הסלע הקד, ויצאו מים. בצדקו חן חשרת מים', שהכאתו זו של משה על הסלע, נחשב למשה 'בצדקו', מעשה של מסירות נפש.

ועל פי דברים הללו ניתן ליישב את קושייתם של רבותינו הראשונים והאחרונים, היאך יתכן ומשה רבינו שעליו נאמר (במדבר י"ב ז'), "... ככל בתי נאמן הוא", יסרב לקדש שם שמים ברבים בדבורו אל הסלע. אלא שכאשר ה' אמר לו שידבר אל הסלע ועל ידי זה יתקדש שמו ברבים, חשש משה שמא חלילה יצא מזה קטרוג גדול על ישראל, וכתוצאה מכך יגזור ה' עליהם כליה ח"ו, ויצא מזה חילול ה' נוראי, שיאמרו הגוים (שם י"ד ט"ז), "מבלתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישקטם במדבר".

אכן, גם לפי ביאור זה עדיין צריך להבין, אם כן, מדוע נענש משה על מסירות נפשו זו של מניעת קטרוג על ישראל.

אלא שאם נבוננו בדברי ה' למשה כשפירש לו את סיבת עונשו (שם כ' י"ב), "וען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל", רואים שהיה לה' טענה על משה מדוע הוא לא הקדיש אותו 'לעיני כל ישראל', דהיינו, שמשוה היו לו חשבונות על קידוש שם שמים לעיני כל הגוים, אבל שבו הוא לא חשש על כבוד שמים שיכול לצאת לעיני כל ישראל, שהרבה יותר חשוב קידוש ה' לעיני ישראל, מאשר מניעת חילול ה' לעיני הגוים, ועל כך הוא נענש.

נמצא שאכן משה רבינו מסר נפש למען ישראל, ויחד עם זאת נענש על מסירות נפשו זו, היות וה' רצה שיתקדש שמו לעיני כל ישראל, שיעקב הקידוש ה' בעולם, זה שכל ישראל יתחזקו בקיום מצוותיהם ובאמונה בבורא עולם.

© כל הזכויות שמורות ל'איחוד חידוד' ולרבינים הנוחבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל

לחכימא ברמיזא

באבות (פ"ה מ"ז) איתא, "חכם אינו מדבר לפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

[ואם תדע מיהו הרב שלא נמנע מלבווא לבית המדרש, גם כשנדחה מהגדת השיעורים, תגלה מיהו].

מעשה רב

באסיפת רבני ערי הפוזרות, שרבים מתושביהם עדיין לא שומר תורה ומצות, ה"י, דנו ביניהם הרבנים אודות שאלות המתעוררות ביצבור זה. הרב ראובן העלה את הנידון, בתפקידים של הרבנים 'לעת מצוא', כאשר הם נדרשים לשאת דברים לזכרו של מנוח 'גדול', אשר פעמים רבות, מלבד השתייכותו לקהילה, אין שום ענין יהודי שניתן לשבחו על הקפתו בו, והרב נאלץ 'להמציא' יש מאין, כדי 'למצוא' במה להספידו.

ר' שמעון סיפר, שלאחרונה היה לו מעשה דומה, בו 'מעלתו' היחידה של המנוח היה ב'צימחוניותו', שמהו שעמד על דעתו לא אכל מוצרי בשר דגים או חלב, ועל כן עוררת את הציבור בחומרת האיסורים הרבים בהם ניתן להכשל באכילה, כאשר המנוח מעולם לא אכל בשר שאינו כשר ואף לא בשר בחלב.

ר' לוי טען, שלמרות שניתן לספר את העובדה שהוא לא נכשל באיסורים אלו, ובכך בעצם נחסך מסאת עוונותיו 'חבילות עוונות', ואף ניתן בזכות זאת לעורר את הציבור על חומרתם, אבל בכל זאת יש להזהר בלשון, שלא לומר שהמנוח יקבל על כך 'שכר', מכיון שספק גדול אם ידע כלל על איסור אכילת בשר שאינו כשר ובשר בחלב, וגם אם היה יודע, כפי הנראה לעינינו, ברור שלא היה נמנע מאכילתם מפני האיסור שבהם, על כן לא ניתן לומר שיקבל על כך שכר.

אין הקב"ה מפח שכל בריה, טען ר' יהודה, הולך גם על דברים כגון אלו, שהרי הכלב מקבל שכר על שלא חרץ את לשונו במצרים (עי' רש"י פסחים כ"ב א' ד"ה אותו), הגם שלא היתה היכולת בידו להמנע מכך.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

בין חידות

היתכן שאדם יתפלל לעשות דבר שלילי, ותפלתו תתקבל גם כנגד תפלת צדיק

מעניינא דסדרא

כתב המ"א (ס' ק"ט סק"א) בשם מהר"ל, "המבטק רחמים על חבירו א"צ להזכיר שמו (כדאי' בברכות דף ל"ד א'), וה"מ בפניו, אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו".

היכן לכאורה ניתן להוכיח מפרשתינו, שגם בפניו צריך להזכיר שמו.

לעילוי נשמת מרן רבינו מיכל יהודה בן רבי משה דוד לפקוביץ זצוק"ל

לרפואת התינוק אליעזר מנוח בן רחל בתשאח"י

משנה דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

עקב תקלה טכנית הושמטה התשובה בגיליון קודם

תשובה ל"מעניא דסדרא" לגליון פארתמ שלח

בתשובה לשאלה, היכן ניתן להוכיח ע"פ פרשתנו, האם ניתן לקיים מצוות גם לאחר מיתה.

התשובה היא, מהא דהסתימה התורה פרשת מקושש פרשת ציצית, עובדיהו בספר (והוא, ט"ו ל"ו), "למה נסמכה הפרשת מקושש לפרשת ציצית, לומר לך מת חייב בציצית". ומבואר לכאורה דשיך מצוות ציצית מבתים.

וכבר עמדו רוב בראשונים טובים, שהיה מה שייך מצוה במתים, והא אמרו (שבת ל' א', ועוד), דכיון שמת האדם, נעשה חפשי מן המצוות, ועוד, דמה שייך לועג לרש כשלובושין ציצית סמוך למת, דכאי' בברכות (י"א א'), והא לדברי המדרש הללו, גם למתים יש ציצית.

וכתבו לתרץ, דהאי מדרש שאין כ"מ דמצוות אינן בטלות לעתיד לבוא, עובדיהו בספר (ברכות טס, ד"ה ל"ה), "למה שאמרנו במדרש למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית לומר שהמתים חייבין בציצית, סברי לה כשמואל דאמר מצוות אינן בטלות לעתיד לבוא, וכן הגידו שמואל של רבינו חסד, שאין מטיילין ציצית בטליתו של מת, וכן עמא דברא", וכ"כ הרא"ש במ"ק (פ"ג ס' פ'), "ומה שיש במדרש למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית לומר לך שהמתים חייבים בציצית, אותו מדרש אליבא דשמואל". וכענין זה כתבו גם בתוס' ב"ב (ע"א א', ד"ה פסק), בשם רבינו חיים כ"ץ. ומבואר שיש, לדתירוק זה איך הוכונה דלחך מאן דאמר יש קיום מצוות ציצית במתים, אלא הוכונה לאחר תחיית המתים, ולכ"ע אין שייך מצוה לאחר מיתה וכ"כ, אלא דלמ"ד שאין מצוות בטילות לעתיד, נמצא דשטימיהו הצדקים לדרושיהם לאחר תחייתם, לא היא להם ציצית לאחר שעה, ולכן ס"ל לבישוי להטיל ציצית למתים.

ואמנם בתירוק מאן בתוס' שם, וכן בפסחים (מ' ב' ד"ה אבל), ונדה (ב"ב ד"ה אבל), כתבו ליישב בענין אחר, דאע"פ שיש למתים ציצית, וכדברי המדרש, מ"מ לא קשיא מה שאסרו להיות אצלם עם ציצית משום לועג לרש, ד"ל דכיון דהמתים מחוייבין, והם פטורים, לכן הוי 'לועג להם', ומשמע כרוכות תוס' לומר, דהמתים חשיבי כמו שאינם מצויים ועושים, והמתים מצויים ועושים (ע' לשון תוס' בפסחים ונדה שם), ולענין זה הוי לרש'.

ועי' בסוגיא דנדה (ס"א ב'), לענין מה שאמרנו שם דמצוות בטילות לעתיד לבא, ובראשונים שם. והנה בריט"א (ש"ד ה' א' ק"ל), כתב וז"ל, "ועוד, כי מי שמתה מצוות בטילות לעתיד לבא, היינו שלא יהיו חייבין לעמוד בהן, אבל מכל מקום יש מצוות קדושות כעין תפילין ושינוהו בהן עומץ, מפני שלימותן לעתיד, לא ברך חיוב, והרי אבות הראשונים לא היו חייבין אלא בשבע מצוות, וקיימו כל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין כדאיתא בהגדה, ואי זה חייב ראויה לתת תפילין על הראש והלקחא שם של הקב"ה עליו כזמן תחיית המתים".

הרי משמע לכאורה מדברי הריט"א, דאף למ"ד דמצוות בטילות לעתיד, והיינו דקראי ד'במתים חפשי' קאי גם לאחר התחיית לעתיד, אבל מ"מ מורה שיש מצוות שהתורה נהגתה גם באותו חזק, והיינו אותם מצוות שעניינם קדושה כעין תפילין, וה"נ בציצית, ואף שלא יהיו שרוא דבמה, אבל יענין בדרך אינן מצווין ועושין, וכפי שקיימו האבות, שהיו חייבין לגדל אינן מצווה ועושה". וא"כ ה"נ בשעת מיתה קודם התחייה, שהוא ג"כ כמו לאחר התחייה, שהכל בגדר 'במתים חפשי', היא שייך מצוות ציצית במתים בגדר אינן מצווין ועושין, וכענין זה שכתבו בתוס' ה"ל. ולכאורה צ"ל, דהמתים לאו בני מצוות כלל, ואפי' ליחשב כמי שאין מצווין ועושין.

תשובה רב"מ

בתשובה לשאלה, האם מותר לצלם הירח בשעת ליקוי לבנה, והאם יש הבדל בין סוגי המצלמות.

כדי לברר ענין זה, יש לברר כמה הלכות. א. האם יש איסור להתבונן בלבנה. ב. האם איסור זה הוא גם כשהלבנה בליקוי. ג. מה הדין להסתכל כדי להתלמד. ד. מהו האיסור לצייר הלבנה, ומהו שורש מקורו.

א[והנה בגמ' לא מצינו מפורש איסור ההסתכלות בלבנה, אמנם במס' סופרים פ"כ איתא, "ותולה עינוי כנגדה ומיישר את רגליו

ומברך". ויש דקדק דלא קאמר 'ומסתכל עליה', אלא 'ותולה עינוי כנגדה', ומשמע שאין להסתכל בלבנה, אלאדיש לדחות, דדברי המס' סופרים קאי על מ"ש הל' 'ומברך', דבשעת הברכה צריך שיהיו עינוי כנגד הצד שמצאת הלבנה, וכשמברך ודאי אין דין שיתסתכל עליה, דצריך לכוין בפילים שמוציא מפיו, וצ"ע.

ובשו"ע או"ח סי' תנ"ו ס"ג, כתב "ותולה עינוי, ומיישר רגליו ומברך", ולא כתב 'ותולה עינוי כנגדה', כלשון המס' סופרים ה"ל. וכתב במ"מ שם ס"ק, "ובש"ח ובש"ח והנהגות יש נוחלין, שלא יסתכל בה רק בפעם הראשון שיראה עמידתה, ואח"כ אסור להסתכל בה", וז"ל לפ"ז דמ"ש 'ותולה עינוי', הוונה כדי לראות עמידתה באיזה צד, ושאינן ענינים מסתיירין אותה וכו"ל, אבל בלא זה שירך, ואולי גם יש דין שיראה בעצמו בחישה כדי להתחייב בברכה, ולא סגי בזה ששומע מפי אחרים שרואים וכו"ל, וצ"ע.

ב[וכתב בפ"ח שם, "ומ"ש 'ותולה עינוי כו', כתב ספר שיורי כנ"ה", ששמע בשם ספר חרדים, שלא יבט בה כי אם בשעת הברכה בלבד", ואח"כ אסור להביט בה, כמו שמסתכל בקשת", ולא"כ אם דינה כמו בקשת, הא דינו נפסק בטור או"ח סי' רכ"ט, "הרואה הקשת אומר, ר"ה אתה וכו", ואסור להסתכל בו הרבה", וכתב ה"ב, "כ"ב א' דורשין (חובת ה"ז א'), כל שאינו חס על כבוד קונו מאי היא, ר' אבא אומר, זה המסתכל בקשת, ולבתר הכי אמרין, דהמסתכל בקשת עינוי כותו, ומפרש רבינו, דלא מיתירא אלא דוקא להסתכל בו הרבה, ולכ"ה ר"ה אבדורדה, וז"ל, נשאל הרא"ש, אין מסתכלין בקשת כשמברכין, והא אמרין שהמסתכל בקשת עינוי כותו, והש"ב, דהוא מסתכל כרואה, לא המסתכל מוסף ומדקדק בהטנתו יותר מהראשון".

ול"ע שהש"ע לגבי קידוש לבנה, לא הביא את הענין שלא להסתכל בה כמו בקשת, ומשמע דלא מיתיר ל"כ (ועי' בש"ע"ה"ל סי' ת"א אות י"ד בשם הא"ח). וצ"ע, גם ק"ה דהגמ' הזכירה רק ראיית קשת דהוא פחות שכיח מראיית לבנה, ועי' בברכ"י בס' תנ"י, שאיסור ההסתכלות בלבנה, כבר נזכר בספר 'שושן סודות' כ"ה, בשם הרמ"ה.

ג[ובעצם הנידון אם יש איסור להסתכל בלבנה כשהיא בליקוי, לכא' אם מקור האיסור הוא קשת, צ"ע בקשת שמכוסה קצת בעננים אם מותר להסתכל בה, ולא"כ ניתן להביא ראייה מהא ד"א שאפשר לברך ברכת הלבנה גם על לבנה בעת ליקויה, וא"כ יש לאסור כתיב עטמא להסתכל בה אז, והפוסקים (ה"ל ב"ב ב' א') אסרו בזמן קידוש הלבנה, ולא חילקו. ועוד סברא ז"ל לכאורה, כיון דקידוש לבנה הוא קבלת פני שכינה, ובחגיגה ט"ז א' מבואר, קיים להסתכל ב' דברים, קשת, שכינה וכו' והנינו בזמן שביחמ"ק א"ש, משום דבמנין ג' דברים אינא דמות וזו השכינה, ע"ש היטב במהרש"א, שלכן ז"ל מסביר, שאם הוא זמן קבלת פני שכינה בברכות הלבנה, גם כשהוא בליקוי, יש להמנינו גם במצב כזה מהסתכלות[ד]. וההסתכלות כדי להתלמד, לכאורה לא מצינו היתר כזה בנידו"ד, דמה מסלק את האיסור של "אינו חס על כבוד קונו".

אולם נראה כי זו סברא פשוטה שהתלמד מזה, שהרי העדים שראו את החדוה היו נשאלים על פרטי פרטים על הצורה המדויקת בה נראתה הלבנה, וודאי רק ע"י התבוננות יכלו להשיב בדיוק רב, ובמיוחד שצריך שלא יסתרו העדים זה את זה, ובכדי לדעת כמה להסתכל וכו', צריך להתלמד, ואם צריך להסתיע בהסתכלות בלבנה, ודאי מותר, דלא גרע עיניו להתלמד שרי, כדאי ביה"ד קמ"ד ד' לענין עשיית צורות שמש וירח וכו', ע"ש, וכן איתא בסנהדרין ס"ח א' לענין כפיים, וצ"ע.

ה[ועיינו ב"ש ז"ל, ודברו ח"ד סי' ל"א, שנשאל, אם מותר להביט בלבנה כדי ללמד לילדים, וכתב, "דכיון שאינו מפורש בגמ' ושו"ע [לאיסור לבנות] כמו בקשת, וגם מהר"ח [ויטאל ס'] שער הקדושה פ"ח, דמביא א"ש [שם] כל עניני ההסתכלות, וגם דברי זוהר בקשת ומילה, ולא זכר ההסתכלות בלבנה, אשמע דאין זה בזוהר, לכן אין להשחמיר בזה בליקוי לבנה, ובפרט כשצריך ללמד לתלמידים".

ו[ולגבי איסור ציור לבנה, מבואר ביה"ד קמ"ד, דצורות שמה ולבנה וכו' אסור לצייר בין בולט בין שקוע, ע"ש, ובדרכ"ט סקל"ח מביא מלפונתה בין גדולי האחרונים בציור צורת ירח שאינה שלמה, לדעת המהר"ם אלישיך בתשובותיו סי' ע"ז, האיסור הוא רק "בהיותם שלימים, כמו שנת במרום, ולא כשהם חסידים בחצי עיגול כמו שמראים לעינים", אבל מהר"ש ביה"ד סי' ל"ה, נוקט כדבר פשוט, שגם צורת לבנה חסידה שנתנאה לנו בתחלת חודש, אסור לצייר, וכן מבואר בפני ר"ה כ"ד, וכו"כ שם משנת חסידים (הביאם בדרכ"ט שם בסק"א), וכן מביא בשואל ומשיב מהד"ק ח"ג סי' ע"א, ע"ש. ולפ"ז ז"ל דה"ה כשהלבנה בליקוי אין להתיר

שובת אלקה שהבטתו קליון זה אשתו אשה

לצירה.

ז[ולגבי לצלם בתמונה, וכן במצלמות החדשות (דיגיטליות) שניתן לראות בתמונה קודם הפיתוח, ומדע שני אין זו תמונה המתקיימת, שמד שמכבים המצלמה אינה נראית, כבר נשאל בכגון זה ש"ת מנחת יצחק ח"י סי' ע"ב, וכתב "ונראה פשוט, בדגוף הצילום א"ת חילוק בין מתקיימת לאינה מתקיימת, דאף זה בכלל עשייה היא, וא"כ עצם הצילום גם אסור, וכמו"כ התמונה שמופיע ע"ג הקיר (וכוננו על הקרנת סרט ע"ג הקיר) ע"פ שאינה מתקיימת, אסור". ח[אכן לעשות כן להתלמד, כתב שם, והיה אפשר למצוא היתר עפ"י מ"ש ב"ש"ע שם, "אבל מי הוא שיכול לומר שהגיע למדריגה זאת, וכי אי אפשר להתלמד בלא זה?", ומת"ד יש ללמוד לגבי נדו"ד, שאין לאב לתת לבנו מצלמה לצלם ליקוי הלבנה, דמה להתלמד יש בזה, אין זה אלא להנאות, וע"ש עוד כמה שמעיר, דהחכמת אדם בכלל פ"ה ס"ה לא הביא כלל ההיתר להתלמד, וזה לא דמי למש"כ באז נדברו היתר ההסתכלות בליקוי לבנה, דמהו אכתי לא למדנו היתר לצלם ולציייר, ורק להמרה"ם אלישיך ה"ל ב"ב ב' א', ויש להתיר, אבל הדר"ט מביא שרוב הפוסקים נקטו לאיסור".

תשובה ל"לחייא ברמיא"

בתשובה לשאלה מיהו האדם גדול שיש צורך ליישב עובדיה עי' מ"ש בב"ב צ"א ב' א' דהחוטף מצוה צריך לשלם עשרה זהובים. המדובר הוא בר' יוסי בן החוטף, דהנה במס' כלאים סוף פ"ג, נמצא שם נתן בשם ר' יוסי בן החוטף אפרתי, וכתב מלאכת שלמה בשם הר"ש, "ושמא, כי קראוהו החוטף, ע"ש שהיה חוטף המצוות, וכן נראה, דאי לא תימא הכי למיעוט קראוהו חוטף בלא ה"א", וכתב הג"ח פלא"ג ז"ל בספרו 'לחייא בירושלם' על הירושלמי פ"ג מכלאים ה"ח, "דיתפרש, דהיה חוטף מצוה מאחרים, ותייבוהו כמה פעמים לשלם עשרה זהובים, ודשו בו רבים לקרותו כן".

ולכא' הוא מילתא דתמיהה שנתא קדוש יהיה חוטף מצוות מחבירו, שהוא כמו מזיק וגולן', עד שתייבוהו י' זהובים כדאי' בבב"ב צ"א ב' ו' וזולין פ"ז א', ועוד יצפרו זה לשמו, וגם יקבעו במשנה כן. וצ"ע.

ואיבאר, דברכ"י יו"ד סי' רמ"ד אות א' ד"ה ואשר, מבאר באופן אחר את פירושו של ה"ש בלשון חוטף, ע"ש שבמ"א, "וכתבו הראשונים, כי דין גרמא זה שמו אשר יקראו להתנא ר' יוסי בן החוטף אפרתי, דהיה נדבק וחוטף מצוה, בעוד שמקיים אחרת, והיינו שבתו, לפ"מ של דבר, וכן קודם לכן, דאע"פ שישקט במצוה פטור מן המצוה, מ"מ כשאפשר לקיים שניהם, צריך לקיים, ומשום שהיה ר"י בן החוטף ז"ר במצוות, היה סיפק בידו יותר מעמיתו להשלים המצוה, ותוך כדי ההתחיל בחבריתה, וע"כ נקרא שמו 'בן החוטף'.

והרמז: ששמו כשם שמשמש של הנשיא ממשלת הנישאים, כדאי' בירושלמי פ"ט כלאים ה"ג, ופ"ב דתשובות ה"ג, שביקש רבי שאחר פטירתו יטפלו בו אלו שטיפלו בו בחייו, א"ר חנינא דציפורין כגון יוסי אפרתי ויוסף חפני", ובס' 'לחייא בירושלם' ה"ל, שם, כתב, "ועי' לקמן פ"ה ה"ה, דהוזכר יוסי אפרתי דהיה משמש לרבינו הקדוש, ולא ידעו אם הוא הך דהכא".

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, איך יתכן שאדם אחד הצטרף למנין, ובגללו רוב הכהנים לא יוכלו לטאת כפיים [לא במקרה של שונא או מודר והנאה וכו']?

נפסק בשו"ע או"ח סי' קכ"ח סכ"ה, "ביה"כ"ו שכולה כהנים, אם אין שם אלא שפרה, כולם עולים לדוכן, למי מברכין, לאחיהם שבשדות, ומי עונה אחריהם אמן, הנשים והטף, ואם יש שם יותר מעשרה, היתרים מעשרה יעלו ויברכו, והעשרה עונים אחריהם אמן", ובב"ב ל"ב שם, "ותיר מעשרה, למעון זה המעשה אפילו יש אחד שר"ה יתינו ע"ש הט"ע". האחד מברך, והעשרה יענו אמן... ולכא' הלא באופן זה מוטב היה שיעלו כולם, ועינו אמן הנשים והטף, דקיימו הכהנים כ"ש דאורייתא, וכן נראית כפיים, משא"כ אם יעלה רק אחד, לדעת איהו פוסקים הוא ר"ה מדרבנן. אבל באמת זה אינו, דבנידו"ד לפ"ש הפ"ג כל עיקרו של הנשי"כ הוא רק מדרבנן בעלמא, דהרי אין כאן שום ישראל האומר לו לברכו כו', ובמ"מ אכתי צ"ע".

מנחת יצחק ח"י סי' ע"ג מ"ש"כ בזה, ולענין מנורה הא מקפידים לעשות כלל, עי' בקובץ תשובות למון הגר"ש אלישיב שליט"א, ובכר הארכנו בזה בגילוי פ"ו, פ"ב בהעלת ס"ח, בתשובה למבין חידות.

10 ואולי למדנו תלמידים שרצוה לשלשע אותם בשקופיות וכו"ב, שעי"ז לומדים ביותר חשק הוא מותר, ולמעשה צ"ע, וב"ב"ה צ"ע עד כמה מותר ללמד לילדי תשב"ר באופן המחשתי ל"כ, ולפעמים לקבלתו מרובה על תקנתו, ע"י מ"ש כ"ש"ת ב"ב שמואל (למהר"ש אבוח ב"ב ז"ל, סי' רמ"ז), דברים דברונות בענין לצייר בדיבוב את סיפורי תורתנו הקדושה, ומשום שם, "וחושש" שפאן זו תתחננת הרמותו בפקות ויתערבו בגוים... וראה וז"ל בהבטת מצולתו ח"ג ע"ג פ"ג, 362, במאמר על מ"תוריהו הקדוש", ע"ש ב"ב דבריו (וחושש"ה להרה"ר רבי איצחק מונק שליט"א, ר"מ תלמוד תורה, "ותרת אמת ב"ה", שבעבודת מכתב שנדפס ממנו, ושו"תנו"ה חובת ה' ואן למותר הוא להעיר, שכל שינוי, כולל גם להקל על ידי אמצעים שונים, צריך שאלת גדולי תורה מובהקים (ועי' משנה הלכות ח"ט סי' ש"מ ושו"ת באר שמש ח"ז סי' ת"ר).

11 יש דבוקים שהרמב"ם קצת מקום דין זה בהלכות חובל ומזיק (פ"ז הל'ט"ג וכו') ולטעמי קצתו פ"ב ב' כ"ה ב' כ"ה ב' א', וכלולו עם שם חיובי השלומי אדם המזיק. וקצת לפ"ז א' החוטף נקרא שמקיים מצוה, או שהוא מצוה בהא בעבירה, וקצת לפ"ז א' החוטף נקרא שמקיים מצוה, או שהוא מצוה מחבירו מלעשות מצוה, ואין זה שכן המצוה, שאין למצוא ערך של זמים. 12 והוא במב"א סי' ק"ל סק"ב בשם הגהות מיימוניות. 13 וביתר עיון גם כן חסידים סי' תרל"א, שהעתיקו שהיה מצוה לומר וכו'. 14 ע"ל ה"ב חמת שלמה חסידים סי' ח"ה), ובמב"א הוציא מ"ב"ק (שם) שתינו ב"ב. ועי' בהעמק שאלה בפרישתו שאילתא ק"ל, ובשו"ת יהודה יעלה למהר"י א"ר או"ח סי' ח"ה), ובפ"א ב"ב בהגהות ברית עולם לספר חסידים סומן תרל"א, ובפ"א פתח עינים י"ד דמ"ק ע"ג פ"ב ע"ג ובשם ע"י יעקב, וכן בשו"ת שואל ומשיב תליתא א"ר סי' ב' בשם הח"ח, ובגילוי חש"כ לירושלמי פ"ה א' ודעתנו בדברי הח"ח בבא מ"ה חיים כלל ח"ק"י (וכן הביא בתורת תמימה כל"ה). ועוד.

ועי' עוד בח"ש שם כלל ב' ב"ב, שהיה הוסיף להוכיח מזה, דאין בזה היתר דאפי' תלתא, אף שהיה בפני ב"ד דששלש עי"ש, וכבר העיר בזה בשואל ומשיב

1 וז"ל שחבין המל"ב"ם בכוננת התוס' בספרו ארצות החיים סי' כ"ג סק"ה, והיינו כמה שכתב דהיא פק"מ בין תירוק זה לבין תירוק השני שבתוס' וב"ל, לענין ט"ח שאמרה, עי"ש.

ועי' ש"ת (מכירת הג' אפאת השדה סי' י"ח), מה שהביא בשם ספר נחמד למראה.

2 דה"ה חלק דהוה עכ"פ לאחר התחייה ולא בשעת מיתה, והא קאי השתא למ"ד ד'במתים חפשי' הוה גם לאחר התחייה, ולענין חיוב המצוות אכתי שחובינן ממתים, וא"כ ה"נ בשעת מיתה אכתי, לא היה א"ש, לא היה א"ש, ואולם יש לדחות, ולעולם בזמן מיתה ממש, גרע מלאכה התחייה, והיי"ב"א לא קאי אלא על שם שאחר התחייה לעתיד.

3 והנה דעת הגר"א בבראית הל"ח (סי' כ"ג ס"ג), נוטה דיש להקביר המת עם ציצית, ועל דרך ששאלת תוס' ה"ל בתירוק קמא, ויש להקביר בשעת הקבורה ממש, ודמ"מ שם בזה משום לועג לרש, כיון דהחיים חייבין והמתים פטורים, וכ"כ בראשית י"ד סי' ש"א, ולא כפי הנהוג שפוסלין הציצית, או שמטיילין בטליתו לגמרי בשעת הקבורה.

וכן היה דעת הגר"א ז"ל לנהוג בעצמו, וכידוע המעשה המובא בספר מנחת יצחק (להג"ה הלוי נעשטיין ז"ל, בדחושים למה"ק, בהגהותיו לרש"י סי' ט"ו סי' ק"ה), וכן בספר לעיתים אליהו (תירוק ק"ט), דהגר"א ציזת הלמנידו יב"י סעדיה וכו', שלא יסירו הציצית ממתים מונות. אלא בשעת פטירת המת, לא היה א"ש, לא היה א"ש, סעדיה נזכר בהגהות, ורק לאחר שהסתייר הציצית מטליתו של הגר"א, וכבר כיוונו גופו החתומה, קודם שסיכוהו בעפר, אז רבי סעדיה הוציא לבית החיים, וזעק שזיחה לו הגר"א שלא יסירו הציצית וכו'. ואחר משה"כ ז"ל שזנו דבר, הרמיעו על ציזיתם עיכבו מן השמים רבי סעדיה, שלא יא אלא לאחר הולדת הציצית, וא"כ אות הוא שמטייל שאין להטיל הציצית מחזק, ונטמן כהן שאר הגדולים וכוהנו בלא ציצית.

ובספר עליות אליהו (שם), הביא שכן אירע גם להחסיד בענין יסוד שורש העיבור, שבידו יש שקבורתו בטלית מציצית, ובשעת הקבורה עיכבו אירע שפסלה הציצית. [ובצירף השולחן (י"ד סי' ש"א), הביא ב' עובדא א"ש, והמעשה הגר"א הביא בשו"ת קצת, עיינו"ש].

4 דהא דאמרין יש להביט בלבנה בעת הברכה, צ"ע"ק על איהו זמן נאמר כן, האם על כל זמן הברכה, או קודם לברכה. ובמ"ג שם בא"א סק"ח, דקדק בזה,

תשובה ל"מעניא סדרא"

תשובה לשאלה, בהא דאמרו בירושלמי (פא פ"א ה"א), "רבי שמואל בר חמון בשם רבי יונתן מותר לומר לשון הרע על בעלי מחלוקת", היכן ניתן לכאורה להוכיח ע"פ מפרשתינו שיש אסור בדבר.

הנה נאמר בפרשתינו (ט"ז ד',) "העיני האנשים הבלה תנקר", ואינא במועד קטן (ט"ז א'), "ומגדל דאי מתפרק בשליחא דבי דינא, ואתי ואמר, לא מיתחזי כלישנא בישא, דכתיב העיני האנשים ההם תנקר", ופרש"י, "דאי מתפרק בשליחא דרבנן, כלומר שחירף שליח בית דין, ושליח אמר חורפני, העיני האנשים ההם תנקר, אי לאו דשליח דאמר ליה למשה, משה לא הוה ידע". הרי מבואר שלמדו מפסוק זה היתר מיוחד שאדם המחרף שליח ב"ד, מותר לשליח ה"ב"ד לומר עליו לשחי"ב בפני ה"ב"ד.

ולכאורה יש לתמוה, דלמה הוצרכו למליץ כל מקרא, להתייר לשחי"ר זה, והרי לדברי הירושלמי (ה"ל"ב) מבואר דמותר"ל לומר לשון הרע על בעלי מחלוקת, ולמדו זאת מהפסוק (מ"א א', ד'), "ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך", והלא אין לך בעלי מחלוקת יותר מדתן ואבירם.

ובמגע לכאורה, שלדעת הבבלי באמת אין היתר בתוספת לומר לשחי"ר על דברי מחלוקת, ולכן הוצרכו ללימוד מיוחד להתייר לשליח ה"ב"ד לעבר לשחי"ר, וכן דתן ואבירם. ועי' להח"ח בבאר מים חיים כלל ח' קס"ז, שכתב בדאמת היר"פ הרה"ש והרמב"ם השמיטו דין זה דהירושלמי.

ואולם כבר עמדו בעיניו אז רבים מהמפרשים ז"ל¹⁴, וכתבו שיש לקיים דברי הירושלמי לכריע, בדאמת כל היתר זה לספר בבעלי המחלוקת, הוא ולדק בעיני שיש בו כדי להשקיע המריבה, אבל בענין אחר לא, והוא כענין שליח שהליח למשה את תשובתם של דתן ואבירם, בזכר כבר לא היה תועלת להשקיע המחלוקת, אלא אדרבה יכל לגרום להיפך, ומה שפיר למדו, שגם ככה"ג מותר לשליח בית הדין, לספר בפני ה"ב"ד, אף שכבר אין בו תועלת להשקיע המחלוקת.¹⁵

תשובה ל"מעניא דירחא"

תשובה לשאלה, באיזה חודש מציינו, שגם הלנהוגים לברך הלבלנה תיכף לאחר ג' ימים, מ"מ ש בו טעם להמתין עוד כמה ימים (מלבד בחודש אב ויבתיר).

תשובה היא, בחודש סיון, ידעוין בהג' חכמת שלמה (להרש"ק קלוגר זצ"ל, א"ח"ס תל"ו ס"ב), שכתב, "בחודשי תורה שללו במאמר על הגשעויות שנת תלצ"ז, העליתי שם דאף לאלו הסבורים שאין ממתנים עד ז' (ימים) מעת לעת, ומקדשין הלבלנה קודם, מ"מ בחג השבועות ראוי להמתין בקידוש הלבלנה עד אחר י"ט, כמו בירח"כ וט' באב.

והטעם דראוי להמתין עד אחר מתן תורה, (הואיל) ונעשו המאורות שלנו בכח התורה, וגם אז (בשעת מתן תורה) נתחזקו המאורות, שהיו תלויין ברפיון עד מתן תורה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פ"א א'), ולדך נאמר יום הששי (בראשית א' ל"א), בה"א יתירה, שכולם היו תלויין בששי בשיון, וכן אמרו חז"ל (שם) ארץ יראה ושקטה, דתחילה יראה ולבסוף שקטה, ואם לא בריית יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתה, ולכן היו המאורות תלויין בחיבוש עד יום ששי בשיון, אז נתחזקו ונתאמצו, ונתחדשו אז, לכן נחפשו כנבואא מחדש, ולכן יש להמתין בקידוש הלבלנה עד אחר י"ט, כנלפע"ד נכון וד"ק.¹⁶

ואמנם כמדומה שהיה הנהוגים להמתין בחודש אב ויבתיר, מ"מ בחודש סיון אין שוגגים להמתין.¹⁷

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "קרח [בן צעהר]."

דמות שקטרה: "ויקח קרח בן יצהר בן קתן בן לוי ונתן ואב"יכם בגין יצא"ב ואזן בן פלג בן יצא"ב". במדבר ט"ז א'.

חמת בזיונות זכיתי – שמחמת הבזיונות שבני קרח ביזו את קרח אביהם, וזה חזק כדלהלן.

שבני קרח ביזו את קרח אביהם, כדנאטי בליקוט דרשב"ב (אות מ"ד), על אותה טעה בה משה רבינו בא לפני קרח לפייסו לאחר שנתקל עליו, "שבשעה שהיו [בני קרח] יושבין אצל קרח אביהו, וראין את משה ורובובין אז פניהו בקרקע. אמרו, איני נעמוד מפני משה רבינו, אנו נוהגין בזיון ואבירי, וכבר נצטרנו על כבוד אב, ואם, ואם לא נעמוד, כבר כתיב (ויקרא ט"ז ל"ב) מפני שיבך באיבוס, מוטב שנעמוד מפני משה רבינו, אצל"פ שאנו נוהגין בזיון באביו, באותה טעה הרחישו את לבם בתשובה, עליהם אמר דוד (תהלים

מ"ה ב'), רחש לפי דבך טוב".

שמונעה גדיעת שושלתי – שמחמת הבזיונות שבני קרח ביזו את קרח אביהם, וכדלעיל, זכה קרח שנמנעה גדיעת שושלתו, על ידי הצלתם של בניו שהמשיכו את שושלתו.

שמחמת הבזיונות שבני קרח ביזו את אביהם, הם הרחישו את ליבם בתשובה, ועל יד זה ניצלו, שלא מתו יחד עם כל משפחתם. שלולי שבני קרח חזרו בתשובה, הם היו צריכים למות בבליעה, וכדנתיב (במדבר ט"ז ל"ב), "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת פתיכם ואת כל האדם אשר לקח את כל הרכושי", והכל בכלל 'כל האדם אשר לקח', ובמיוחד שהם היו יחד עמו במחלוקתו, וכן גם פטורת הפסוקים בפרשה, שלא מוזכר שמאן דהוא ניצל משפחת קרח, אלא שכתוב בפרשת פינחס (שם ל"ו א'), "ובני קרח לא מתו", ודרשו חז"ל בסנהדרין ק"י א', "מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה", ופירש"י שם, "התקין להן הקב"ה מקום גבוה, עליו העמיקו לו כל בניו, ולי א"מ מתו". ופשוט דברי הגמ', שאכן לא מתו, אף ודאי שהפסיקו להוליד ילדים ושושלת משפחתם ונפסקה¹⁸.

אכן לפי זה, שלא נשאר בין החיים זרע לקרח, עדיין צריך להבין היאך הוצרכו בפרשת פינחס (שם שם ט"ח) "משפחת הקרח", שמשמעותה היא שהיו לו קרח זרע ומשפחה. ובמיוחד שפסוקים אלו של מנין משפחות בני לוי, הם אודות מצב בני לוי בתקופת סוף שנת הארבעים לציאת מצרים, לאחר שחטאו בזמין ומתו במגיפה, וכדמפורש בקרא (שם א' – ב'), "ויהי אהרי המגפה ויאמר ה' אל משה... שאו ראש את כל עדת בני ישראל... והיה זה למעלה משלושים שנה לאחר מעשה קרח, אלא מוכיח האבן עזרא (שם י"א), שמכאן שהיו לו לקרח זרע שנשאר בין החיים, שנקראו משפחת הקרחי.

עוד כתב האב"צ¹⁹ שם להוכיח כן, והוא שבספר דברי הימים (א' ו' ח' – ו' ב', ו' א'), מוזכרים תולדות זרעו של קרח על לשמואל הנביא וכוונת שהיו המשוררים הנקראים הקרחים. ועוד, שזמוראים רבים בתהלים נכתבו על ידי בני קרח, כגון (מ"ב א'), "למנצח משקייל לבני קרח", (מ"ד א'), "למנצח לבני קרח משקייל", וכן מ"ה א', מ"ו א', מ"ז א', מ"ח א' ומ"ט א' ואתה בב"ב ד"ד ב' ט"ו א', שספר תהלים נכתב ע"י עשרה זקנים, ומתוכים שלשת בני קרח. ולפי כל האמור משמע, שדברי הפסוק יזכיר קרח לא מתו, הכוונה כפשוטו, שהמשיכו בחייהם וילדו בנים, ולכאורה הוא דלא כפשוטו דרשת חז"ל ש נתבצר להם מקום בגיהנם.

איברא, שהמדקדק בדברי האב"צ²⁰ יראה, שהוא מיישב את דבריו עם פשוט דברי חז"ל, שכתב, "...והזכיר הכתוב ובני קרח עם בני ראובן, בעבור כי בני ראובן גדולים וקטנים מתו, והנה רעת דתן ואבירם קשה מדעת קרח", ומבואר בדבריו שרק בשעת שנת דתן ואבירם מתו גדולים וקטנים, ואילו בני קרח, יתכן ורק הגדולים מתו, ואילו הקטנים, ניצלו, וממהם המשיכה שושלתו של קרח, והם זרועם נזכרים כמשפחת הקרחי.

ועיניו בתרגום יונתן (שם י"א) שאינא שם להדיא דלא כפשוטו דרשת חז"ל שבני קרח נתבצר להם מקום בגיהנם, "ובגוין דקרח אל הוון בקיעטא דצאבוהון, ואזלו בתר אולפנא דמשך נבא, אל מיתו במותנא, ולא לקו ביקדמתא, ולא טעמו בבליעת ארץא". שמפורש שלא נטמנו בבליעת הארץ.²¹

ברש"י בפירושו על תהליה (מ"ב א'), נתקשה בקושיותינו, היאך יתכן שבני קרח שנתבצר להם מקום בגיהנם, ולמכך את שושלתם וחיברו את ספר תהליים יחד עם העשרה זקנים, ולכן פירש, "ובשעת קרח. אסירי אולקנה ואביסא,ף, הם היו תחלה בעצת אביהם, ולבשעת המחלוקת פרשו, ושנכלעו כל סביבותיהם ופתחה הארץ את פיה, נשאר מקומם בתוך פי הארץ, כענין שנאמר ובני קרח לא מתו, ושם אמרו שירה, ושם יסודו המזמורים הללו, ועל"פ משע שורתה עליהם רוח הקודש, ונתנבאו על הגליות ועל חורבן הבית ועל מלכות בית דוד".

המעין במדרשים יראה, שדרשות רבות נאמרו על בני קרח היכן בדיוק היה, ומה היה המקום שנתבצר להם בגיהנם. ועיקר מקומם במדבר תהלי, בליקוט המכיל על תהלים בפרקים מ"ב – מ"ט, וע"פ דרשות חז"ל הללו, יתבארו הדברים עוד יותר, ואכמ"ל.

עונשתי כבפל אסותונ – שקרח נענש בכפל אסותונ, שגם עונשו עם הנשרפים, וגם עונשו על הבליעים.

שקרח נענש גם עם הנשרפים וגם עם הבליעים, שיעדת קרח נענשו בב' עונשים שונים, חלקם נענשו בבריאה חדשה שהאדמה פתחה את פיה ובלעה אותם, וכדמפורש בקרא (במדבר ט"ז א' – ל"א), "ויהי ככלתו ללדב את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיכם. ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת פתיכם ואת כל האדם אשר לקח את כל הרכושי... ויזדו הם וכל פתיכם ואת חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל", והם דתן ואבירם ובני ביתם וכל האדם אשר לקרח שם, וכפשטא דקרא שם כ"ו ו' דברים י"ו ו' [הנוראה שאשטו של קרח, זו שעוררה את כל

המחלוקת, היתה בין הבלעוים].

ולחלקו נענשו באש שיצאה מאת ה', כמפורש בקרא (שם ל"ה), "ואש יצאה מאת ה' ותאלכל את חמשיים ומאתים איש מקריבי הקטרת", והם המאתים וחמשים איש, כמפורש בקרא.

והנה, מה היה עונשו של קרח, לא נכתב להדיא בפסוק, ונחלקו בסנהדרין ק"א ל"פ פרש"י (א' ברה, על דעת רבי יוחנן, שקרח לא נענש בין השרופים וגם לא בין הבלעוים²², אלא מת במגפה²³. וזאת ע"פ מה שהתוב בפסוק (שם ל"ב), "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת פתיכם ואת כל האדם אשר לקח את כל הרכושי", והכל בכלל ודרשו, "את כל האדם אשר לקח", ולא קרח עצמו, שקרח לא היה בין הבלעוים. ואף לא היה בין הנשרפים, שבפסוק כתוב (שם ל"ה), "ואש יצאה מאת ה' ותאלכל את חמשיים ומאתים איש מקריבי הקטרת", וכן (שם ל"ו א'), "...באכל האש את חמשיים ומאתים איש ויהי לנס", דהיינו, שרק מאתיים וחמשים איש היו בין הנשרפים, ולא קרח, ודיוק הגמ' הוא, שהיות ומשמעות הפסוקים אודות המחלוקת, שמוני המאתים וחמשים הם מלבד קרח, כדכתיב (שם ט"ז י"ז), "והוה איש מפתחו ונתתם עליהם קטרת והקרבתם לפני ה' איש מפתחו וחמשיים ומאתים ממתת האש ואתו וארזון איש מפתחו", שמלבד קרח ואהרן, היו מאתיים וחמשים איש.

ודעה נוספת מבאה הגמ' שם, "במתניתא תנא, קרח ומן השרופין ומן הבלעוין, בין הבלעוים, כדתיב (שם ל"ו א') ותבלע אתם ואת קרח. מן השרופין, כדתיב (שם ט"ז ל"ה) (ותצא אש מלפני ה') ונאש יצאה מאת ה' ותאלכל את חמשיים ומאתים איש, וקרח שהדיהו²⁴. ובאור דברי הגמ', שהיות וקרח היה מן מקריבי הקטרת, לכן הוא נשרף עמהם.

וכן אינא בתנחומא ט', אלו היה נבלעים ואלו היו נשרפין, וקרח עומד בין השרופים, שאמר לו משה, ואתה ואהרן איש ממתתו, וקרח לקח יתר מכלם, ששורף ונבלע... לכן האש תחלה לעיני כל השרופים, ובזיו היה המתחם והקטרת בה, וקפלתו אותם ככדור, והאש מגלגלת בר עד שהביאתו לפי הארץ לבין הבלעוים, שנאמר ותפתח הארץ... ועי' ברש"י בסנהדרין ק"י א' ד"ה מן, שכתב, "שנשרפה שמתו וגוף קיים, ואח"כ נתגלגל עד מקום הבלעוין ונבלע".

כדי למנוע תרעומות – שקרח נענש בכפל אסותונ, שהיה גם מהנשרפים וגם מהבלעוים, וכדלעיל, וזאת כדי למנוע תרעומות משותפיו למחלוקת.

שקרח נענש להיות גם מהנשרפים וגם מהבלעוים, כדי למנוע מהם טענות, כדאינא בתנחומא ט', שהיות וקרח היה יוזם ומעורר המחלוקת, והוא כינס את כל אותם מאתיים וחמשים ראשי סנהדריות, וצירפן למחנחו על ידי דבריו ומשתייח, כדאינא באורכו בתנחומא ט', ולא כבדי היא נקראת על שמו 'מחלוקת קרח ועדתו', אשר על כן, אילו קרח היה נשרף על מקטריה הקטורת ולא נבלע, לא 'הבלעוים' מטרעמין ואומרים שלא הביא עליו את הפרענות הזה הלא קרח, ורחרו בין נבלעין וקרח נצול... וכך, אילו קרח היה נבלע ולא נשרף, 'היו השרופים מטרעמין ואומרים, שלא הביא עליו את הפרענות הזה הלא קרח אלא קרח והרי בין נשרפין והוא ניצול, לפיכך נדון בשתי מיתות²⁵.

מי שגרם את טעותי – שמי שגרם לקרח לטעות ולצאת למחלוקת עם משה רבינו, היא שמואל הנביא שמיוצא חלציו.

שמחמת שמואל הנביא טעה קרח ויצא במחלוקת נגד משה רבינו, כדאינא בתנחומא ה', וכע"ז פרש"י, "וקרח שפקח היה, מה ראה לטעות זהו. אלא עינו הטעות²⁶. ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו, שמואל ששקול כבוד משה ואהרן, שנאמר (תהלים ס"ו ו') "בשעה ואתה בנהגוין ושמאלך בקרין אשמו, ועשירי וארבעה]ן שמשרות ואתה מביני בניו, שכלן מנהגין ברוח הקודש, שנאמר (ד"ה"א כ"ה ה'), על כל אלה בנים ליהם חזק המלך בידים האלהים להרים קרן. אמר, אפשה הגדלה הזו עתידה לעמד ממני ואני אבד".

ושמואל היה מיוצ"ח של קרח, כפי שכתוב יחסו עד לאביסא בן קרח, בספר דבה"י (א' ו' י"ח – כ"ב).

אמו מנעה את שקיעתי – שחנה אמר של שמואל, שמחמתו נגרמה טעותו של קרח, היא בתפלותיה מנעה את מש"כ שקיעתו של קרח.

שחנה היתה אמר של שמואל, מפורש בפסוק (ש"א א' כ'), "ויהי לתקפת הימים ותהר חנה ותלך בן ותקרא את שמו שמואל כי מה' שאלתי".

והנה בתפילתה מנעה את המשך שקיעתו של קרח, שלא אותם השמים שעברו במלכותו של קרח באדמה, היה מעמיק מוסף, כדאינא בירושלמי סנהדרין (פ"י ה"א, דף ד' א'), "דאמר ריב"ל בשם רבי יוסי, כל היתה עדותו של קרח ששוקעת ויורדת... עד שעמדה חנה ותנפלה עליהם (ש"א ב' ו') ה' ממת ונפתה מוריד יצאל ויגל", כדאינא בירושלמי שם, שעדת קרח היתה ששוקעת ויורדת, "עד שעמדה חנה ותנפלה עליהם, ואמרה, ה' ממת מוחיה מוריד שאלו ועל", וכתב הפני משה שם, שעל ידי תפילתה של חנה, "קמו מלשקוע עוד יותר".

את חמשיים ומאתים איש, ולא קרח", שלא ניתן למנות את קרח יחד עם שאר הנשרפים, שמשמעותו הפסוק שהאש אכלה אותם, שנשרף גופם כמו עצים, ואילו קרח, גופו לא נשרף כלל, אלא רק נשמחו, על כן אינו נמנה עמם.

[ועל פי דברי הבן יהוידע, שיש ללמוד פטט מחודש דבריו רבי יוחנן שאמר אלא מת במגפה, שמתותו של קרח היתה כסניגין נבלע ה', ולא כפשוטו, שמת במגפה שהיתה לאחר מעשה קרח].

ומוסיף הבן יהוידע ומבאר, שכל זה לר"י, אבל לתנא של הברייתא, מחשיב את קרח בין הבלעוים בין הנשרפים, דכיון דסוף קרח נבלע, מה לו נבלע ח' ומה לו נבלע מת, וכן נבלע חשיפה, מה לי אלא מפני התלונות שהיו בל ישראל על כל האדם הזמן יחידו.

לכך רבנא דבבא רבי יוחנן שמת במגפה, כוננת דבריו ונאמה המגפה שהיתה לאחר מעשה קרח, שמתו בה ארבעה עשר אלף ושבע מאות, ושנעצרה ע"י הקטורת, וכדמפורש בספיקים (שם י"ז ט"ו). ומגפה זו הייתה ג' המשך ותוצאה ממעשה קרח, שהיה היא אה אפני התלונות שהיו בל ישראל על משה ויחזקו שמתותו את עם ה' במחלוקת קרח. (שם י').

23 ויעיניו ברש"י שם, היאך גם התנא וגם ל"י לומדים מאותו פסוק דבר והיפוכו, שלתנא למדים מהפסוק שקרח היה אף מן השרופים, ולר"י למדים שלא היה בגיניהם.

24 אכן זו לדעת התנחומא, לא מצאנו שמת אף במגפה, ומדוע לא חששו לתרעומת אגני המגפה. אלא שיש לומר שלא שייכא כ"ל תרעומת לאנשי המגפה, שאם קרח מת כבר, מה שישו שיתרעמו שמתו שוב.

ויחנן שאף לדעת ר"י, וכפי שרש"י פירש, שאין כוונתו 'מת במגפה', שמת במגפה זו, היא שמת בדרך של מגפה, ולא בבליעה או שפירשה. ידא לאו הכי, יקשה, היאך כל עדתו מתו בכך בעונשיו שונים ומשונים של בליעה ושריפה ורק קרח שהוא היה החיים של כל זה, ניצול יחידי, הרי אין לך ראה גדולה מה צדקותו, ושבות תעוררו כל המחלוקת מחדש, ביהי שאת ויברתו עוז. אלא הכרח שמיד מת באיזה אופן שהוא, ולא אח"כ במגפה.

25 עיין בן ברוך עה"ת, ביאור בפלא במה היתה טעותו של קרח.

